
Špičkové univerzity nepotřebujeme

Špičkové univerzity nepotřebujeme

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

25.3.2008, autor: Jiří Havel

Redaktorka Lenka Zlámalová volá dlouhodobě po tom, aby u nás vznikly špičkové univerzity. Naposledy tak učinila na těchto stránkách 14. března. Nemám nic proti špičkovým pracovištím. Při pohledu do první desítky světového žebříčku univerzit a zejména při pohledu na jejich rozpočty jsem jen skromnější.

Pochybuji o reálnosti i účelnosti takového krásného cíle. Snad kdybychom zrušili všechny vysoké školy i vědecké instituce a soustředili finance na jedno nebo dvě pracoviště, měli bychom jakousi šanci. Výsledkem by ale bylo plošné zhoršení vzdělanosti...

Co Čech, to profesor

Kolega Tomáš Opatrný (HN 18. března) věcně váží argumenty a iluze spojené s Bílou knihou terciárního vzdělávání, kterou připravilo ministerstvo školství a kterou Lenka Zlámalová též připomíná. I já jsem spokojen s jejím kultivovaným slohem a přehledem problémů v školské oblasti. Ptám se ale, kolik je tam nových argumentů, které jsme neznali?

Bílá kniha v řadě oblastí říká totéž, co se mezi akademiky ševerlí. Je dobře, že studie byla sepsána, ale zklamáním je nedostatek konkrétních návrhů. Víme, že na školách působí málo odborníků z praxe, ale kniha neříká, jak to změnit. Změna rigidních habilitací otevře inflaci titulů v rámci hesla: »Co Čech, to profesor.«

Když se Roosevelt ptal, co je zapotřebí k výrobě atomové pumy, dostal odpověď: peníze a lidi. Werner von Braun opověděl na otázku, co potřebuje k cestě na Měsíc, Kennedymu ještě stručněji: »Moře peněz.« V tom je celá otázka řízení univerzit a vědy. Jde o to, dostat peníze k těm správným lidem.

Ti musí dostat důvěru. Přesto se většina z nich nikdy nedostane k zásadnímu výsledku. Být jen vynikající k výsledku nestačí. Musíte mít i štěstí. Z tisíce živých vědců má sotva jeden převratný výsledek. Neznamená to, že ostatní jsou zbytečná a líná verbež.

V minulosti jsme napravovali obrovský deficit, který se nahromadil v oblasti vysokých škol. To ospravedlňovalo plošné navyšování rozpočtů. Dnes je kvantitativně systém téměř dobudován, počty studentů v populaci se blíží číslům vyspělých zemí a s výjimkou několika oborů není problém pro připraveného studenta se tam dostat.

Nedostatek míst na právech v žádném případě není otázkou peněz. Jde o levný obor. Naopak většině dobrých škol chybí studenti. Skvělý Matfyz, VŠCHT či ČVUT strádají nedostatkem kvalitních uchazečů. Rádi by tam zvýšili počty absolventů silně poptávaných praxí. Není z čeho.

Manažerské řízení škol je jistě skvělý nápad. Nikdo se mu vlastně nebrání. Nesměle se ptáme, zdali mu není na závalu akademická samospráva a svoboda. Sáhnout na obojí je malá svatokrádež.

Skutečností je, že v řadě případů tento systém udržuje nenáročnost. Čekat, že se to změní, když se správní a vědecké rady škol doplní o zástupce zaměstnavatelů a odboráře, je naivní. V řadě případů tam dávno jsou. Systém vysokých škol je dnes založen na pravidle: »Dej mi peníze, a neptej se moc, co za to dostaneš.« Odměňujeme podle počtu studentů a částečně podle výsledků. Pokud nebudeme také odměňovat podle kvality absolventů, daleko se nedostaneme.

Co školné nezmůže

Nedostatek kritérií vede k tomu, že řada lidí volá po školném. Jakkoli nejsem jeho zavilý odpůrce, ptám se, co řeší. Říká se, že si člověk neváží toho, co je zdarma. To je omyl, vysoká škola není zdarma. Počítáme-li existenční náklady a zejména ušlý výdělek, investuje do vysokoškolského vzdělání student a jeho rodina asi dvě třetiny jeho ceny. Není to málo, vysokoškolák dnes stojí rodinu od čtvrt milionu do jednoho milionu korun. Školné ty dvě třetiny soukromého financování studia zvýší na tři čtvrtiny. Je to tak velký rozdíl, aby změnil kvalitu školství?

Kdybychom se pustili do budování opravdu špičkové univerzity, plošná vzdělanost by se u nás zhoršila.

O autorovi| Jiří Havel, Autor, stínový ministr školství za ČSSD, přednáší ekonomii na FSV UK